TEMA-CHEIE[1]
Art. 10
Exprimarea artistică

(Ultima actualizare: 31.08.2025)

Introducere

Curtea nu a definit încă noțiunile de „artă” sau „exprimare artistică” și nici nu folosește în mod sistematic un anumit criteriu pentru a stabili dacă o formă de exprimare poate fi definită ca „artă” sau „artistică”. Art. 10 nu precizează în mod direct că libertatea artistică intră în sfera sa de aplicare, dar, astfel cum a recunoscut Curtea, textul art. 10 nu face deosebire între diferite forme de exprimare (*Müller și alții împotriva Elveției*, 1988, pct. 27).

Deși a lăsat deschisă întrebarea dacă exprimarea artistică beneficiază de o protecție comparativ mai mare în temeiul art. 10 decât alte forme de exprimare [*N. împotriva Elveției* (decizia Comisiei), 1983], Curtea a subliniat că libertatea artistică este o „valoare în sine” și „beneficiază de un nivel ridicat de protecție în temeiul Convenției” [*Jelševar și alții împotriva Sloveniei* (dec.), 2014, pct. 33]. Această protecție „permite participarea la schimbul public de informații și idei culturale, politice și sociale de toate tipurile” [*Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), 2007, pct. 47].

Principii extrase din jurisprudență

- Opiniile exprimate prin intermediul operelor artistice sunt protejate de art. 10 (*Murat Vural împotriva Turciei*, 2014, pct. 45).
- Statele au obligația de a nu aduce atingere în mod nejustificat libertății de exprimare a unui autor (*Maria Alehina și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 203; a se vedea, de asemenea, *Müller și alții împotriva Elveției*, 1988, pct. 27 și 33).
- Libertatea artistică se extinde la formele de exprimare care ofensează, șochează ori tulbură statul sau orice segment al populației, așa cum o cer pluralismul și toleranța inerente unei societăți democratice (*Vereinigung Bildender Künstler și alții împotriva Austriei*, 2007, pct. 26).
- Garanțiile libertății artistice asigurate de art. 10 se aplică nu doar artistului care pictează și expune opera sa, ci și celor care îi oferă artistului posibilitatea de a prezenta opera într-o expoziție publică (*Müller și alții împotriva Elveției*, 1988, pct. 27).
- Orice persoană care își exercită libertatea de exprimare își asumă totodată anumite îndatoriri și responsabilități în concordanță cu art. 10 [*Sinkova împotriva Ucrainei*, 2018, pct. 104; a se vedea, de asemenea, *Müller și alții împotriva Elveției*, 1988, pct. 34; *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), 2007, pct. 51].

[1] Întocmită de Grefă. Nu obligă Curtea.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

Criterii relevante

Sfera de aplicare a libertății artistice în contextul art. 10:

Art. 10 protejează „nu doar conținutul ideilor și informațiilor exprimate, ci și forma în care acestea sunt comunicate" [*Karataş împotriva Turciei* (MC), 1999, pct. 49]. În consecință, Curtea a statuat în mod constant că libertatea de exprimare artistică este protejată de Convenție deoarece protejează libertatea de a primi și de a comunica informații și idei [*Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), 2007, pct. 47; *Müller și alții împotriva Elveției*, 1988, pct. 27; *Alexandru Pătrașcu împotriva României*, 2025, pct. 94; a se vedea, de asemenea, *Izzettin Dogan și alții împotriva Turciei* (MC), 2016, pct. 109, în care Curtea a constatat că noțiunea de pluralism prevăzută la art. 9 include „idei și concepte artistice (...)"].

În loc să ofere o definiție abstractă pentru „exprimarea artistică", Curtea decide, de obicei, de la caz la caz, dacă o formă de exprimare poate fi descrisă ca fiind „artistică". Instituțiile Convenției au recunoscut diferite forme de exprimare ca „exprimare artistică":

- **formele tradiționale de artă vizuală**, precum picturile (*Vereinigung Bildender Künstler și alții împotriva Austriei*, 2007, pct. 33), sculpturile [*S. și G. împotriva Regatului Unit* (decizia Comisiei), 1991] și desenele satirice (*Leroy împotriva Franței*, 2008, pct. 44);
- **formele tradiționale de artă literară**, precum piesele de teatru (*Kar și alții împotriva Turciei*, 2007, pct. 45; *Ulusoy și alții împotriva Turciei*, 2007, pct. 42), poeme [*Karataş împotriva Turciei* (MC), 1999, pct. 49] și romane [*Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), 2007, pct. 47 și *Akdaş împotriva Turciei*, 2010, pct. 25];
- **arta spectacolului**, ca de exemplu protestele la un monument comemorativ dedicat eroilor căzuți în război (*Sinkova împotriva Ucrainei*, 2018, pct. 107), interpretarea unui cântec politic într-o catedrală (*Maria Alehina și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 206) și atârnarea de rufe murdare în exteriorul sediului unei instituții a statului (*Tatár și Fáber împotriva Ungariei*, 2012, pct. 41).

Satira și libertatea artistică

Satira este o formă de exprimare artistică și comentariu social care folosește exagerarea și denaturarea realității pentru a provoca și agita. Astfel, Curtea examinează orice limitare a satirei „cu o atenție deosebită" (*Vereinigung Bildender Künstler și alții împotriva Austriei*, 2007, pct. 33), având în vedere următoarele principii:

- Satira poate avea multe forme. De exemplu, Curtea a considerat că o campanie publicitară umoristică, ce a utilizat numele unor personalități cunoscute și a abordat evenimente de interes public, constituie o formă de satiră — și, prin urmare, de exprimare artistică (*Bohlen împotriva Germaniei*, 2015, pct. 50; *Ernst August von Hannover împotriva Germaniei*, 2015, pct. 49).
- Curtea ia în considerare „natura unui text și ironia care stă la baza acestuia" atunci când analizează satira. Garanția libertății artistice prevăzute la art. 10 permite recurgerea la „o doză de exagerare sau chiar provocare" ori, cu alte cuvinte, la „o doză de extravaganță" [*Ziembiński împotriva Poloniei (nr. 2)*, 2016, pct. 44; *Grebneva și Alisimcik împotriva Rusiei*, 2016, pct. 59].
  - Într-o cauză referitoare la o dispoziție de neîncepere a urmăririi penale a unei actrițe de comedie pentru că a zis despre o celebritate homosexuală că este „femeie", Curtea a statuat că parodia păstrează o „marjă de apreciere deosebit de largă" în temeiul art. 10 (*Sousa Goucha împotriva Portugaliei*, 2016, pct. 50).

- Într-o cauză referitoare la un pamflet în care niște politicieni au fost acuzați de furt, Curtea a constatat că natura ironică a acuzației a făcut ca declarația să fie o judecată de valoare, nu o expunere a unui fapt (*Sokołowski împotriva Poloniei*, 2005, pct. 46).

- Curtea analizează modul în care „cititorul mediu", nu ținta glumei, ar înțelege o anumită formă de satiră (*Nikowitz și Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei*, 2007, pct. 24-25; a se vedea, de asemenea, *Sousa Goucha împotriva Portugaliei*, 2016, pct. 55, care se referă la „spectatorul rezonabil" al unui spectacol de comedie). De exemplu, faptul că o pretinsă calomnie a avut loc la un carnaval a fost concludent pentru a constata că spectacolul de teatru de păpuși în discuție era satiric (*Alves da Silva împotriva Portugaliei*, 2009, pct. 28).
- În același timp, Curtea recunoaște o anumită limită a tendinței de provocare pe care o are satira. De exemplu, Curtea a statuat că satira nu poate merge atât de departe încât să glorifice terorismul (*Leroy împotriva Franței*, 2008, pct. 36-48; *Z.B. împotriva Franței*, 2021, pct. 56-57, ambele referitoare la atacurile din 11 septembrie). De asemenea, satira nu poate fi utilizată pentru a exprima o poziție de ură ostentativă (*M'Bala M'Bala împotriva Franței*, 2015, pct. 44, cu privire la o scenetă antisemită).

Ficțiunea și libertatea artistică

Prin însăși natura sa, ficțiunea implică adesea o doză de exagerare [*Jelševar și alții împotriva Sloveniei* (dec.), 2014, pct. 34]. Curtea consideră că majoritatea cititorilor recunosc faptul că ficțiunea nu prezintă persoane sau evenimente reale (*ibidem*, pct. 38). Astfel, Curtea examinează limitările aplicabile ficțiunii având în vedere următoarele principii.

- Ca și în cazul satirei, analizează modul în care „cititorul mediu" ar înțelege un text de ficțiune (*Nikowitz și Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei*, 2007, pct. 24-25).
- Întrucât operele de ficțiune pot implica „o doză de exagerare" sau „un limbaj pictural colorat și expresiv", Curtea recunoaște că art. 10 protejează stilul — nu doar fondul — unei opere de ficțiune [*Jelševar și alții împotriva Sloveniei* (dec.), 2014, pct. 34].
  - De exemplu, a constatat că o antologie de poezie care îndeamnă la „sacrificiu de sine" pentru o mișcare naționalistă este protejată de art. 10, deoarece poemele exprimau emoții precum furia, frica și bucuria [*Karataş împotriva Turciei* (MC), 1999, pct. 45-52].
  - Cu altă ocazie, Curtea a constatat că până și pasajele „foarte ostile" dintr-un roman erau protejate de art. 10 deoarece natura lor artistică demonstra că erau „exprimarea unei suferințe profunde" (*Alınak împotriva Turciei*, 2005, pct. 45).
- Atunci când o operă „juxtapune [...] realitatea și ficțiunea", Curtea evaluează dacă judecățile de valoare cu privire la elementele reale ale unei opere de ficțiune sunt susținute de dovezi factuale [*Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), 2007, pct. 19 și 55].
- Curtea pune adesea amploarea limitată a operelor de ficțiune în balanță cu pericolele de care acestea sunt acuzate că le prezintă în raport cu art. 10 § 2. [*Alınak împotriva Turciei*, 2005, pct. 45; *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), 2007, pct. 47].
- Curtea poate lua în considerare importanța unei opere de ficțiune în discursul public. Astfel, Curtea a constatat că marja de apreciere a statului este limitată într-un cauză în care un roman care făcea parte din patrimoniul literar european a fost cenzurat în limba turcă, deoarece această cenzură constituia o împiedicare funcțională a accesului la această operă literară (*Akdaş împotriva Turciei*, 2010, pct. 28-30).

Limitări justificate ale libertății artistice:

Statele pot recurge la ingerințe în exercitarea libertății artistice pentru motivele permise de art. 10 § 2. Dreptul la libertatea artistică garantat de art. 10 comportă „îndatoriri și responsabilități", care sunt expuse în al doilea paragraf (*Müller și alții împotriva Elveției*, 1988, pct. 34). Cele de mai jos

constituie o listă de exemple de limitări ale libertății artistice pe care Curtea le-a recunoscut în temeiul art. 10 § 2 din Convenție.

Limitări bazate pe securitatea națională și siguranța publică

- Noțiunile de „securitate națională" și „siguranță publică" trebuie aplicate cu reținere și interpretate în sens restrictiv (*Jdanov și alții împotriva Rusiei*, 2019, pct. 156). Acest principiu joacă adesea un rol în analiza Curții cu privire la chestiunea dacă o interdicție este „necesară într-o societate democratică".
  - De exemplu, Curtea a acceptat faptul că interzicerea de către Guvern a unei cărți de poezie kurdă care glorifica rebeliunea armată și martiriul ar fi putut urmări scopul legitim de a proteja integritatea teritorială. Totuși, Curtea a considerat că, deși tonul agresiv al poemelor putea fi considerat ofensator, acestea nu puteau fi considerate ca incitare la violență, având în vedere natura lor artistică și audiența lor limitată [*Karataş împotriva Turciei* (MC), 1999, pct. 44].
  - Într-o altă cauză, Curtea a respins ca inadmisibilă o plângere a unui resortisant rus, a cărui muzică susținea anexarea Crimeei, împotriva unui stat care afirma că a-i permite intrarea în țară ar pune în pericol securitatea națională prin punerea unui debușeu la dispoziția propagandei ruse [*Kirkorov împotriva Lituaniei* (dec.), 2024].
- Justificarea „apărarea ordinii" poate include protejarea patrimoniului cultural al unei țări. De exemplu, Curtea a respins, ca vădit nefondată, afirmația unui reclamant potrivit căreia o restrângere constând în interzicerea plasării operelor de artă în câmpul de vizibilitate al clădirilor istorice protejate încălca art. 10. Procedând astfel, Curtea a considerat că statele au un interes general în protejarea patrimoniului lor cultural, ceea ce justifică norme de urbanism precum cea în discuție (*Ehrmann și SCI VHI împotriva Franței*, 2011).

Limitări bazate pe moralitate

- Curtea a afirmat că unele materiale pornografice pot fi de „o asemenea obscenitate" încât nu au „nicio valoare artistică". În speță, Curtea examina materiale pornografice care includeau „coprofilie [și] coprofagie" [*Perrin împotriva Regatului Unit* (dec.), 2005].
- Întrucât statele sunt mai în măsură să aprecieze necesitatea unei restrângeri a libertății artistice pentru protecția moralei, Curtea tinde să ofere statelor o marjă substanțială de apreciere în acest sens (*Wingrove împotriva Regatului Unit*, 1996, pct. 58).
  - De exemplu, aceasta a constatat că o restrângere aplicată în cazul unor picturi obscene din punct de vedere sexual nu încalcă art. 10, deoarece statele pot confisca în cele din urmă „obiecte a căror utilizare a fost în mod legal considerată ilicită și periculoasă pentru interesul general" (*Müller și alții împotriva Elveției*, 1988, pct. 39).
  - Totuși, Curtea a constatat, de asemenea, că o confiscare masivă care împiedică accesul la o publicație cu un articol despre pornografie poate fi disproporționată, în special dacă restrângerile legate de vârstă sau etichetele de avertizare ar fi putut fi suficiente. Deși materialul pornografic, care conținea unele perspective LGBT, ar putea fi sensibil pentru anumite categorii de public, acest fapt nu ar putea justifica o interdicție totală (*Kaos GL împotriva Turciei*, 2016, pct. 60-61).
- Curtea oferă, de asemenea, o largă marjă de apreciere unui stat atunci când justificarea sa este protecția minorilor.
  - De exemplu, Curtea a constatat că scopul unui stat de a proteja drepturile minorilor justifica restrângerile aplicate unui film care conținea mai multe scene pornografice. În pofida indisponibilității temporare a filmului în cinematografe, aceste restrângeri au realizat în mod adecvat un echilibru între necesitatea de a proteja minorii și cea de a nu limita în mod nejustificat exprimarea artistică [*V.D. și G.G. împotriva Franței* (dec.), 2006].

- Curtea a constatat, de asemenea, că scopul unui stat de a proteja minorii împotriva pornografiei nu justifica respingerea cererii pentru acordarea autorizației de reproducere a filmelor formulate de o societate distribuitoare de filme pornografice , având în vedere că materialelor pornografice li se pot aplica restrângeri în funcție de vârstă (*Prianișnikov împotriva Rusiei*, 2019, pct. 55 și 61).
- Totuși, Curtea a constatat că scopul unui stat de a proteja minorii de informațiile privind relațiile între persoane de același sex nu era un scop legitim în sensul art. 10 § 2. Astfel, statul nu avea nicio justificare valabilă pentru restrângerea circulației unei cărți de basme despre un cuplu de același sex [*Macatė împotriva Lituaniei* (MC), 2023, pct. 217).

Limitări bazate pe protecția drepturilor altora

- Statele pot limita libertatea artistică pentru a proteja reputația cuiva în conformitate cu **dreptul la respectarea vieții private**, prevăzut la art. 8. De exemplu, Curtea a constatat că restrângerile legate de un roman conținând declarații calomnioase ar putea fi justificate, chiar dacă romanul a avut o rază de acțiune limitată (*Almeida Leitão Bento Fernandes împotriva Portugaliei*, 2015, pct. 45).
- Statele pot, de asemenea, să limiteze libertatea artistică pentru a proteja **pluralismul religios** garantat în temeiul art. 9.
  - Întrucât ceea ce este de natură să aducă o ofensă gravă persoanelor cu o anumită convingere religioasă diferă semnificativ de la o perioadă la alta și de la un loc la altul, în special într-o eră caracterizată de o gamă tot mai largă de credințe și culte, statele mențin o largă marjă de apreciere în decizia lor de a realiza un echilibru între obligațiile care le revin în temeiul art. 9 și 10 (*Otto-Preminger-Institut împotriva Austriei*, 1994, pct. 50; *Wingrove împotriva Regatului Unit*, 1996, pct. 58).
  - De exemplu, un stat poate să restricționeze reprezentările artistice care prezintă un subiect religios într-un „ton, stil și spirit disprețuitor, injurios, insultător, grosolan sau ridicol” dacă poate „să îi indigneze pe cei care înțeleg, simpatizează și susțin povestea și etica unei religii” (*Wingrove împotriva Regatului Unit*, 1996, pct. 48).
  - Într-o altă cauză, Curtea a concluzionat că dreptul cetățenilor de a nu le fi insultate sentimentele religioase ar putea constitui un scop legitim al statului în restrângerea libertății artistice. Aici, piesa în discuție îl înfățișa pe Dumnezeul creștin ca pe un om senil într-o relație cu diavolul, iar pe Isus Hristos ca pe un cretin (*Otto-Preminger-Institut împotriva Austriei*, 1994, pct. 22).
  - Însă acest element nu este decisiv: Curtea a statuat că credincioșii trebuie „să tolereze și să accepte negarea de către alții a convingerilor lor religioase și chiar propagarea de către alții a unor doctrine ostile credinței lor” (*Sekmadienis Ltd. împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 81).

Necesitatea restrângerii, de către un stat, a libertății artistice

Ca și în alte domenii ale jurisprudenței sale referitoare la art. 10, Curtea examinează dacă limitarea în litigiu a libertății artistice ar fi „necesară într-o societate democratică”. În acest mod, Curtea evidențiază contextul exprimării artistice în discuție. Dacă o operă artistică se referă la o dezbatere despre o chestiune de interes general sau constituie o expresie politică și militantă, Curtea îi acordă, de regulă, un nivel ridicat de protecție [a se vedea *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), 2007, pct. 46; *Maria Alehina și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 260]. În plus, limitele criticii admisibile sunt mai largi în ceea ce privește organele statului decât în ceea ce privește un cetățean privat sau chiar un politician [*Karataş împotriva Turciei* (MC), 1999, pct. 50].

- Curtea a analizat dacă aplicarea unei sancțiuni administrative pentru o exprimare mixtă artistic-politică ar avea un nedorit **efect de descurajare** asupra discursului public. În cadrul

acestui raționament, Curtea a constatat că o amendă pentru atârnarea unor haine murdare de gardul din jurul unei clădiri a Parlamentului pentru a simboliza „rufele murdare ale națiunii" a încălcat art. 10 (*Tatár și Fáber împotriva Ungariei*, 2012, pct. 41). Într-o altă cauză, Curtea a constatat că un site web care prezintă scene de coprofilie nu contribuie la vreo dezbatere politică și, prin urmare, restrângerile aplicate site-ului web nu ar fi putut avea un efect de descurajare [*Perrin împotriva Regatului Unit* (dec.), 2005].

- Curtea a statuat că **momentul / locul** exprimării poate fi relevant. De exemplu, Curtea a recunoscut că găzduirea unui spectacol artistic într-o proprietate accesibilă publicului ar putea necesita respectarea unor norme de conduită specifice, în funcție de natura și scopul locului de desfășurare (*Maria Alehina și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 213).
- În legătură cu cele de mai sus, Curtea a analizat dacă a existat un **loc de desfășurare alternativ** pentru exprimarea artistică relevantă. De exemplu, Curtea a respins cererea unei reclamante întemeiată pe art. 10, deoarece aceasta a avut alte oportunități adecvate de a-și exprima opiniile fără ca prin prestația sa artistică să insulte memoria soldaților care au murit și sentimentele veteranilor (*Sinkova împotriva Ucrainei*, 2018, pct. 110).
- Curtea ia în considerare, de asemenea, **eventualul impact** al exprimării artistice a reclamantului (*Müller și alții împotriva Elveției*, 1988, pct. 36).
  - Exprimarea artistică în discuție nu trebuie să fi condus **în mod efectiv** la **consecințe prejudiciabile**; Curtea este mai preocupată de posibilitatea de a avea astfel de consecințe [a se vedea *Karataş împotriva Turciei* (MC), 1999, pct. 52; *Maria Alehina și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 260]. În această din urmă cauză, care avea ca obiect spectacolul susținut de o formație punk într-o catedrală, Curtea a criticat faptul că instanțele naționale nu au examinat dacă acțiunile reclamanților ar fi putut fi interpretate ca un îndemn la violență ori ca o justificare a violenței, a urii ori intoleranței sau dacă acțiunile în discuție ar fi putut avea consecințe prejudiciabile (*Maria Alehina și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 226). Pe de altă parte, chiar dacă o publicație are un impact limitat, o ingerință poate fi justificată atunci când publicația provoacă reacții care ar putea alimenta violența și când Guvernul poate demonstra impactul plauzibil al acesteia asupra ordinii publice dintr-o anumită regiune (*Leroy împotriva Franței*, 2008, pct. 45; *Z.B. împotriva Franței*, 2021, pct. 62-63).
  - În cadrul acestei analize, Curtea poate să examineze dacă exprimarea artistică este **publică și accesibilă**.
    - De exemplu, Curtea a constatat că un stat poate să aplice restricții unei expoziții care conține imagini sexuale, deoarece a fost deschisă publicului fără taxă de intrare sau limită de vârstă (*Müller și alții împotriva Elveției*, 1988, pct. 36).
    - Într-o cauză de mai demult, Curtea a constatat că publicitatea pentru proiecția unui film pentru care există limită de vârstă era suficient de „publică" pentru a ofensa, deoarece publicitatea pe scară largă a creat o cunoaștere publică a obiectului și a conținutului de bază al unui film, a cărui natură poate fi ofensatoare (*Otto-Preminger-Institut împotriva Austriei*, 1994, pct. 54). Cu toate acestea, în cauzele mai recente, Curtea a observat că introducerea unei interdicții de a vinde anumite materiale publicului sub o anumită vârstă, sau a unei obligații de a le vinde pe cele cu o copertă specială cu un avertisment adresat persoanelor sub o anumită vârstă, sau a unei obligații de a le vinde numai pe bază de abonament ar fi suficientă pentru protecția minorilor, în timp ce o interzicere totală a distribuirii de astfel de materiale *întregului* public nu ar fi justificată (*Kaos GL împotriva Turciei*, 2016, pct. 60-61; *Prianișnikov împotriva Rusiei*, 2019, pct. 61).
    - Curtea a recunoscut că operele video sunt, prin însăși natura lor, accesibile atunci când sunt publice — chiar dacă distribuția lor este limitată și mai puțin susceptibilă să atragă publicitate. Astfel, Curtea a constatat că era justificată o interzicere totală a distribuirii

unui film cu caracter de blasfemie cu conotații sexuale care nu este realizat pentru publicul general, chiar dacă filmul era vândut împreună cu un avertisment privind conținutul filmului (*Wingrove împotriva Regatului Unit*, 1996, pct. 63).

- În cadrul acestei analize, Curtea poate să ia în considerare și amploarea **difuzării efective și potențiale** a exprimării artistice.
  - Curtea a acordat adesea o anumită importanță faptului că romanele reprezintă o formă de exprimare artistică ce se adresează unui public relativ restrâns în comparație, de exemplu, cu mass-media sau presa scrisă (*Alinak împotriva Turciei*, 2005, pct. 41; *Almeida Leitão Bento Fernandes împotriva Portugaliei*, 2015, pct. 48).
  - De exemplu, Curtea a constatat că impactul eventual limitat al unei piese de teatru, care a fost pusă în scenă doar de opt ori, era relevant pentru abordarea proporționalității unei pedepse cu închisoarea, aplicate pentru punerea în scenă a operei (*Kar și alții împotriva Turciei*, 2007, pct. 46).
  - Într-o altă cauză, Curtea a avut în vedere faptul că poezia, mijlocul folosit de reclamant, se adresa doar unei minorități a cititorilor [*Karataş împotriva Turciei* (MC), 1999, pct. 49].
  - Curtea a concluzionat, de asemenea, că nu se justifica o sancțiune penală – pentru o broșură politică în care erau criticați consilierii locali pentru că s-au autonumit în funcții remunerate în cadrul unui comitet electoral, broșură care a abordat un interes public fără atacuri gratuite, având în vedere în special impactul minor al broșurii (*Sokołowski împotriva Poloniei*, 2005, pct. 49).
- Cu toate acestea, chiar și operele artistice cu impact limitat pot face obiectul unor restrângeri [a se vedea *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), 2007, pct. 47, care analizează criteriul impactului limitat în contextul eventualului prejudiciu pe care creațiile literare îl pot cauza reputației unei persoane]. În plus, Curtea nu ține întotdeauna seama de impactul limitat al unui roman (a se vedea *İ.A. împotriva Turciei*, 2005, în care Curtea nu a considerat că romanul în discuție a avut un impact limitat din cauza tirajului de 2 000 de exemplare).

Exemple notabile

- *Karataş împotriva Turciei* (MC), 1999 – condamnare pentru publicarea unei antologii de poezii agresive față de autoritățile statului (încălcarea art. 10);
- *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), 2007 – condamnare pentru calomnierea unui partid de extremă dreapta și a președintelui acestuia (neîncălcarea art. 10);
- *Palomo Sánchez și alții împotriva Spaniei* (MC), 2011 – concedierea unui salariat pentru desenarea unei caricaturi prin care i-a insultat pe colegi (neîncălcarea art. 10 interpretat în lumina art. 11);
- *Macatė împotriva Lituaniei* (MC), 2023 – cenzurarea unei cărți de basme pentru copii cu motivarea că prezenta relații între persoane de același sex (încălcarea art. 10);
- *Müller și alții împotriva Elveției*, 1988 – aplicarea unei amenzi unor artiști pentru o expoziție de picturi obscene (neîncălcarea art. 10);
- *Vereinigung Bildender Künstler și alții împotriva Austriei*, 2007 – cenzurarea unei picturi sexuale care înfățișa un politician (încălcarea art. 10);
- *Tatár și Fáber împotriva Ungariei*, 2012 – aplicarea unei amenzi pentru atârnarea de haine murdare pe gardul din jurul sediului Parlamentului pentru a simboliza „rufele murdare ale națiunii” (încălcarea art. 10);

- *Sinkova împotriva Ucrainei*, 2018 – aplicarea pedepsei cu închisoarea pentru prăjirea de ouă la flacăra unui monument comemorativ în semn de protest față de nivelul scăzut de trai al veteranilor (neîncălcarea art. 10);
- *Maria Alehina și alții împotriva Rusiei*, 2018 – aplicarea pedepsei cu închisoarea pentru o tentativă de interpretare a unui cântec critic de la altarul catedralei ca răspuns la procesul politic în curs (încălcarea art. 10);
- *Bouton împotriva Franței*, 2022 – aplicarea pedepsei cu închisoarea cu suspendarea executării și despăgubiri civile pentru demonstrația solo a unei femei la altarul unei biserici catolice, în timpul căreia s-a prezentat cu bucăți de ficat de vită în mână și cu sloganuri pictate pe pieptul gol, în semn de protest față de poziția bisericii cu privire la avort (încălcarea art. 10).

Trimiteri suplimentare

Ghiduri privind jurisprudența:

- Ghid privind art. 10 – Libertatea de exprimare

Alte teme-cheie:

- Comportamentul expresiv

Organizația Națiunilor Unite:

- Declarația universală a drepturilor omului, art. 19 și art. 27 paragraful 1
- Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, art. 15 și 19
- Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, art. 15 paragraful 3
- Convenția asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale
- Declarația Universală a UNESCO asupra Diversității Culturale
- Declarația de la Fribourg privind drepturile culturale (Declarația de la Fribourg), 2007
- Recomandarea UNESCO privind statutul artistului, secțiunea III.3
- Raportul Raportorului special în domeniul drepturilor culturale: dreptul la libertatea de exprimare artistică și creativitate, A/HRC/23/34, 2013.

Publicații ale Uniunii Europene:

- Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, articolul 13
- Orientări privind asigurarea respectării Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene atunci când sunt implementate fondurile structurale și de investiții europene („fondurile ESI”), 2016/C 269/01 (JO C 269, 2016), care necesită libertatea artistică drept criteriu de evaluare pentru fondurile de investiții.
- Exploring the connections between arts and human rights – Raport al reuniunii experților la nivel înalt, Viena, 29-30 mai 2017, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene
- Rezoluția Parlamentului European din 20 octombrie 2021 referitoare la situația artiștilor și la redresarea culturală în UE (2020/2261(INI)), articolul 29
- A se vedea jurisprudența limitată a Curții de Justiție a Uniunii Europene în materie de libertate artistică:
  - *Art & Allposters International BV împotriva Stichting Pictoright*, 2014, C-419/13

- *Johan Deckmyn și Vrijheidsfonds VZW împotriva Helena Vandersteen și alții*, 2014, C-201/13
- *Pelham GmbH, Moses Pelham, Martin Haas împotriva Ralf Hütter și Florian Schneider-Esleben*, 2019, C-476/17

Alte surse:

- E. Polymenopoulou, *Does One Swallow Make a Spring? Artistic and Literary Freedom at the European Court of Human Rights*, HUMAN RIGHTS LAW REVIEW 2016/3.

PRINCIPALELE TRIMITERI JURISPRUDENȚIALE

Hotărâri de principiu:

- *Müller și alții împotriva Elveției*, 24 mai 1988, seria A nr. 133 (neîncălcarea art. 10);
- *Karataş împotriva* Turciei (MC), nr. 23168/94, pct. 48, CEDO 1999-IV (încălcarea art. 10);
- *Vereinigung Bildender Künstler și alții împotriva Austriei*, nr. 68354/01, 25 ianuarie 2007 (încălcarea art. 10);
- *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), nr. 21279/02 și 36448/02, 2 octombrie 2007 (neîncălcarea art. 10);
- *Palomo Sánchez și alții împotriva Spaniei* (MC), nr. 28955/06 și alte 3, 12 septembrie 2011 (neîncălcarea art. 10 interpretat în lumina art. 11);
- *Bouton împotriva Franței*, nr. 22636/19, 13 octombrie 2022 (încălcarea art. 10);
- *Macatė împotriva Lituaniei* (MC), nr. 61435/19, 23 ianuarie 2023 (încălcarea art. 10);

Cauze care intră sub incidența art. 10:

- *S. și G. împotriva Regatului Unit* (decizia Comisiei), nr. 17634/91, 2 septembrie 1991 (inadmisibilă – vădit nefondată);
- *Wingrove împotriva Regatului Unit*, nr. 17419/90, 25 noiembrie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-V (neîncălcarea art. 10);
- *Erkanlı împotriva Turciei*, nr. 37721/97, 13 februarie 2003 (scoatere de pe rol, soluționare pe cale amiabilă);
- *Alinak împotriva Turciei*, nr. 40287/98, 29 martie 2005 (încălcarea art. 10);
- *İ.A. împotriva Turciei*, nr. 42571/98, 13 septembrie 2005 (neîncălcarea art. 10);
- *Perrin împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 5446/03, 18 octombrie 2005 (inadmisibilă – în mod vădit nefondată);
- *Ben el Mahi și alții împotriva Danemarcei* (dec.), nr. 5853/06, 11 decembrie 2006 (inadmisibilitate – necompetență);
- *Nikowitz și Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei*, nr. 5266/03, 22 februarie 2007 (încălcarea art. 10);
- *Kar și alții împotriva Turciei*, nr. 58756/00, 3 mai 2007 (încălcarea art. 10);
- *Ulusoy și alții împotriva Turciei*, nr. 34797/03, 3 mai 2007 (încălcarea art. 10);
- *Leroy împotriva Franței*, nr. 36109/03, 2 octombrie 2008 (neîncălcarea art. 10);
- *Alves da Silva împotriva Portugaliei*, nr. 41665/07, 20 octombrie 2009 (încălcarea art. 10);
- *Akdaş împotriva Turciei*, nr. 41056/04, 16 februarie 2010 (încălcarea art. 10);
- *Ehrmann și SCI VHI împotriva Franței* (dec.), nr. 2777/10, 7 iunie 2011 (inadmisibilă – în mod vădit nefondată);
- *Tatár și Fáber împotriva Ungariei*, nr. 26005/08 și 26160/08, 12 iunie 2012 (încălcarea art. 10);
- *Eon împotriva Franței*, nr. 26118/10, 14 martie 2013 (încălcarea art. 10);
- *Welsh și Silva Canha împotriva Portugaliei*, nr. 16812/11, 17 septembrie 2013 (încălcarea art. 10);
- *Murat Vural împotriva Turciei*, nr. 9540/07, 21 octombrie 2014 (încălcarea art. 10);
- *Almeida Leitão Bento Fernandes împotriva Portugaliei*, nr. 25790/11, 12 martie 2015 (neîncălcarea art. 10);

- *M'Bala M'Bala împotriva Franței* (dec.), nr. 25239/13, 20 octombrie 2015 (inadmisibilă – incompatibilă *ratione materiae*);
- *Instytut Ekonomichnykh Reform, TOV împotriva Ucrainei*, nr. 61561/08, 2 iunie 2016 (încălcarea art. 10);
- *Ziembiński împotriva Poloniei (nr. 2)*, nr. 1799/07, 5 iulie 2016 (încălcarea art. 10);
- *Kaos GL împotriva Turciei*, nr. 4982/07, 22 noiembrie 2016 (încălcarea art. 10);
- *Sekmadienis Ltd. împotriva Lituaniei*, nr. 69317/14, 30 ianuarie 2018 (încălcarea art. 10);
- *Sinkova împotriva Ucrainei*, nr. 39496/11, 27 februarie 2018 (neîncălcarea art. 10);
- *Maria Alehina și alții împotriva Rusiei*, nr. 38004/12, 17 iulie 2018 (încălcarea art. 10);
- *Mătăsaru împotriva Republicii Moldova*, nr. 69714/16 și 71685/16, 15 ianuarie 2019 (încălcarea art. 10);
- *Prianișnikov împotriva Rusiei*, nr. 25047/05, 10 septembrie 2019 (încălcarea art. 10);
- *Peradze și alții împotriva Georgiei*, nr. 5631/16, 15 decembrie 2022 (încălcarea art. 11 interpretat în lumina art. 10);
- *C8 (Canal 8) împotriva Franței*, nr. 58951/18 și 1308/19, 9 februarie 2023 (neîncălcarea art. 10);
- *Verzilov și alții împotriva Rusiei*, nr. 25276/15, 29 august 2023 (încălcarea art. 10);
- *Kirkorov împotriva Lituaniei* (dec.), nr. 12174/22, 19 martie 2024 (inadmisibilă – în mod vădit nefondată);
- *Alexandru Pătrașcu împotriva României*, nr. 1847/21, 7 ianuarie 2025 (încălcarea art. 10).

Cauze care intră sub incidența altor articole:

- *Choudhury împotriva Regatului Unit* (decizia Comisiei), nr. 17439/90, 5 martie 1991 (art. 9; inadmisibilă – incompatibilă *ratione materiae*);
- *Beyeler împotriva Italiei* (MC), nr. 33202/96, CEDO 2000-I (încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1);
- *Ben el Mahi și alții împotriva Danemarcei* (dec.), nr. 5853/06, 11 decembrie 2006 (inadmisibilă – incompatibilă *ratione loci*);
- *Jelševar și alții împotriva Sloveniei* (dec.), nr. 47318/07, 11 martie 2014 (art. 8; inadmisibilă – în mod vădit nefondată);
- *Bohlen împotriva Germaniei*, nr. 53495/09, 19 februarie 2015 (neîncălcarea art. 8);
- *Ernst August von Hannover împotriva Germaniei*, nr. 53649/09, 19 februarie 2015 (neîncălcarea art. 8);
- *Sousa Goucha împotriva Portugaliei*, nr. 70434/12, 22 martie 2016 (neîncălcarea art. 8).